

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Adalet Kök Değerine Karşı Metaforik Algıları

İsa SARIÇAM¹ ve Muharrem Kürşad YANGİL²

Öz

Çalışmada Türkçe öğretmen adaylarının Türkçe Dersi Öğretim Programı (2018) bünyesinde yer alan adalet kök değerine ilişkin metaforik algılarını tespit etmek amaçlanmıştır. Bu bağlamda Türkçe öğretmen adaylarının adalet algıları arasında benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiştir. Adalet kök değerine ilişkin metaforik algılar bilimsel verilere dayalı olarak kategoriler halinde sunulmuştur. Nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni kullanılarak yapılandırılan araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 öğretim yılında Türkiye'nin 7 farklı bölgesindeki 7 farklı üniversitede öğrenim gören 139 Türkçe öğretmen adayları oluşturmaktadır. Veriler Google Forms aracılığıyla toplanmış, katılımcılardan "Adalet kök değeri ..... gibidir. Çünkü ....." ifadesinin uygun bir biçimde tamamlanması istenmiştir. Katılımcıların oluşturduğu metaforlar ve gerekçeleri nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizine uygun olarak yapılandırılmıştır. Elde edilen bulgular neticesinde katılımcılar adalet kök değerine ilişkin 78 adet geçerli metafor üretmiştir. Bu metaforlar ortak özellikleri bakımından sınıflandırılarak 7 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre Türkçe öğretmen adayları adalet kavramına ilişkin algıları: En çok terazi metaforu ile kategorisel bağlamında ise: doğanın bir parçası olarak adalet başlığı altında toplandığı tespit edilmiştir. Türkçe öğretmen adaylarının adalet kavramını metaforlaştırırken doğadan, eşitlik kavramından, kılavuz olmasından, duygulardan, yapılardan ve aile faktöründen yararlandıkları saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretmen adayları, Değerler eğitimi, Adalet, Kök değer, Metafor

Metaphoric Perceptions of Turkish Teacher Candidates against the Root Value of Justice

Abstract

In the study, it was aimed to determine the metaphorical perceptions of Turkish teacher candidates regarding the root value of justice within the Turkish Course Curriculum (2018). In this context, similarities and differences have been determined between Turkish teacher candidates' perceptions of justice. The metaphorical perceptions of the root value of justice are presented in categories based on scientific data. The study group of the research, which was structured using the phenomenology design, which is one of the qualitative research methods, consists of 139 Turkish teacher candidates studying at 7 different universities in 7 different regions of Turkey in the 2020-2021 academic years. The data was collected via Google Forms, and the participants were asked to complete the statement "Root value of justice is ..... like this. Because ....." This form was asked to be completed in an appropriate manner. The metaphors and justifications created by the participants were structured in accordance with content analysis, one of the qualitative research methods. As a result of the findings, the participants produced 78 valid metaphors about the root value of justice. These metaphors are classified in terms of their common features and gathered under 7 conceptual categories. According to the results of the study, Turkish teacher candidates' perceptions of the concept of justice: Mostly with the scale metaphor; In its categorical context, it has been determined that it is gathered under the title of justice as a part of nature. While metaphorizing the concept of justice, Turkish teacher candidates were found to benefit from nature, the concept of equality, being a guide, emotions, structures and family factor.

Key Words: Turkish teacher candidates, Value education, Justice, Root value, Metaphor

Atf İçin / Please Cite As:

Sarıçam, İ. ve Yangil, M. K. (2021). Türkçe öğretmen adaylarının adalet kök değerine karşı metaforik algıları. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(ÖS), 71-85.

Geliş Tarihi / Received Date: 25.06.2021

Kabul Tarihi / Accepted Date: 18.08.2021

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi - Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi, isa.s1905@hotmail.com

 ORCID: 0000-0001-7768-5624

² Dr. Öğr. Üyesi - Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi, mkursad.yangil@dpu.edu.tr

 ORCID: 0000-0001-8110-7325

Giriş

Eğitim kavramı, herkes tarafından kabul gören tanımı itibarıyla “Bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci” (Ertürk, 1972, s. 12) şeklinde ifade edilmektedir. Tanımdan hareketle istendik davranışlar, bireyin kişisel ve bilişsel gelişimini olumlu etkileyecek yapıda olmalı, yasalar ile toplumun getirmiş olduğu gelenekler ve görenekler çerçevesinde birlik ve düzene katkı sağlayabilmelidir. Eğitimin amacı bireyi sadece akademik bilgi ve beceri yönünden yetiştirmek olarak görülmemeli, aynı zamanda değişen dünya koşullarına bağlı olarak bireyin kişilik özelliklerinin gelişmesine katkı sağlamalıdır (Ada ve Ünal, 2000 Akt: Namlı, 2015).

Eğitimciler bireyi bilgi, birikim ve donanım yönünden geliştirmenin yanında evrensel ve toplumsal değerleri kazanması için de çalışmalar yapmakta, bireyin yakın çevresinde ve sosyal yaşamında bu özelliklerini geliştirerek topluma uyumunu kolaylaştırmaktadır. Kişiye kazandırılması hedeflenen özellikler, bireyin kendi yaşamıyla beraber onun sosyal çevresinde başkalarıyla olan ilişkilerini de olumlu yönde etkileyecek ve içinde bulunduğu her birimde bu değerleri de yaşatacaktır. Öncül (2000) değer kavramını “Birey ya da toplum için nelerin istenen amaç, nelerin bu amaçlara ulaştıran araç olduğunu tanımlayan, toplumsal norm ya da değer yargıları olarak da ifade edilebilen soyut kavramlar” şeklinde tanımlamaktadır. Candan ve Ergen (2014, s. 136) ise değer kavramını “Üstün nitelikler ve donanımlar, insanların herhangi bir kişi, varlık, olay, durum karşısında gösterdikleri duyarlılık” olarak tanımlamışlardır. Bu değerlerin toplum tarafından insana sunulduğu ve zaman içerisinde bireyin bu değerleri benimsediğini ifade etmişlerdir. Zaman içerisinde birey bu değerleri benimseyerek kişilik haline getirmelidir.

Bireylere verilen eğitim, onlara çeşitli kazanımlar ve beceriler edindirmeyi hedefler. Öğretim programları bu amaçla sınıflar ve eğitim kademeleri düzeyinde değerler, beceriler ve yetkinlikler kazandırmayı amaçlamıştır. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2018) bu durum “Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevî değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi’nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak” şeklinde ifade edilmiştir. Bu değerlerden birisi olan adalet kavramı öğrencilerin gerek okul gerekse iş hayatlarında olumlu ilişkiler kurmasını sağlayacak, toplumsal çevrede başkalarının bireysel hak ve özgürlüklerine karşı hassasiyet duymasını gözetecektir. Adalet kavramı kişinin kendi hak ve özgürlüklerini göz etmesinin yanında çevresinde gerçekleşecek olaylara, durumlara ve haksızlıklara da duyarlı olmasını ifade etmektedir. Bu değerleri kazandırma noktasında eğitimciler büyük iş düşmektedir.

Türk Dil Kurumunda (2021) adalet kavramı “Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe,” olarak tanımlanmıştır. Hökelekli (2013, s. 288) adalet kavramını “Yerli yerine koymak, her hakkı hak sahibine vermektir. Hüküm ve davranışlarında tarafsız ve ilkeli olmak, eşitliği gözetmektir. Menfaat, yakınlık, düşmanlık, önyargı ve benzeri nedenlerin etkisinden uzak, doğru ve dürüstçe iş yapmak” şeklinde ifade etmiştir. Başka bir ifadeye göre ise “Adalet herkesin hak ettiğini alması” olarak tanımlanmakta, insanın yaşadığı çevrede ihtiyaç duyduğu düzeni ve güvenliği sağlayan bir gereklilik olarak nitelendirilmektedir (Töremen ve Tan, 2010, s. 59). Mevcut tanımlardan yola çıkarak adalet kavramı insanın, medeniyetin ve toplumun bulunduğu her yerde düzenin ve huzurun sağlanmasında temel bir faktör olarak bulunması gerektiği ve bu gücü temsil eden yapının denetleyicilerinin her bireye karşı eşit, tarafsız ve ilkeli olunması gerekliliği şeklinde açıklanabilir. Aksi bir senaryoda toplumda kargaşa, huzursuzluk ve isyan gibi istenmeyen durumların ortaya çıkması kaçınılmazdır. Adalet kavramı toplumda denge ve düzenin temel belirleyicisidir. Genel yapı itibarıyla toplumda adalet kavramının bulunması esas olarak kabul edilse de; toplumu oluşturan, bünyesinde bireyleri barındıran her kurum, kuruluş ve yapıda adalet olgusunun bulunması gerekmektedir. Toplumun temel yapı taşı birey olması sebebiyle eğitimciler bulunduğu topluma uyum sağlamış, sosyal davranışlar sergileyebilen, anlaşmacı, çağın gereklerini karşılayan ve toplumun görev ve sorumluluklarını bilen bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Önlen, 2017). Eğitim almış bir insan toplumsal ihtiyaçlara karşı duyarlı olmalı, aynı zamanda toplumda oluşacak güvenlik duygusu ve adalet kavramlarının da uygulanmasında çaba sarf etmelidir (İldır, 2006).

Eğitim sistemi akademik beceriyi kazandırmanın yanında her bir ferde uygun ahlaki kararlar alma ve alınan bu kararları davranışlara dönüştürme amacı da güder (T.D.Ö.P., 2018). Bu bağlamda Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2018) “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik” olmak üzere on adet kök değer yer almaktadır. Bununla birlikte ders kitaplarında işlenmesi için temalar ve konu önerileri bağlamında “Birey ve Toplum” teması başlığı altında

“Adalet” teması, “Hak ve Özgürlükler” teması altında “Toplumsal Cinsiyet Adaleti” ve “Vatandaşlık” teması altında “Adalet” kavramı bulunmaktadır.

Boydan Ozan (2010, s. 140-157) ilgili çalışmasında devlet okulları ve özel okullarda görev yapan öğretmenlerin okul türüne göre “sosyal adalet” kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları ortaya koymayı amaçlamıştır. 104’ü devlet okulda görev yapan toplam 178 öğretmenin katılım gösterdiği çalışmada verilerin analiz edilmesi sonucu sosyal adalet kavramını en çok (%31.4) “eşitlik imgesi” olarak görürken, özel okul öğretmenleri ise sosyal adaleti diğer kategorilere oranla daha çok (%33.3) “olumsuzluk imgesi” olarak görmektedirler.

Topal (2019, s. 245-254) ilgili çalışmasında öğretim programları bünyesinde yer alan mevcut on adet kök değerin, değer öğretimi noktasında ne düzeyde öğretildiğini tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Trabzon ve Gümüşhane illerindeki farklı branşlardan 67 öğretmen üzerinde uygulanan araştırmada derslerde en çok işlenen değerlerin sırasıyla; vatanseverlik, sevgi, dostluk, saygı ve yardımseverlik olduğu tespit edilmiştir. Adalet kök değerinin öğretimi noktasında ise %70,1 ile 6. sırada olduğu tespit edilmiş ve mevcut değer öğretimine yönelik yeterli çalışmaların yapılmadığı ifade edilmiştir.

Kılcan (2020, s. 33-44) ilgili çalışmasında öğretim programlarında yer alan on adet kök değeri ortaokul öğretmenlerinin görüşleri bağlamında önem sırasına göre belirlemeyi amaçlamıştır. Elde edilen veriler neticesinde “adalet” kök değeri %32,8 ile en önemli görülen kök değer olarak değerlendirilmiştir. Gerek insani açıdan adil olma gerek toplumsal açıdan adaletli olma gerekse de eğitim açısından öğrencilere kazandırılması hedeflenen adalet kök değerinin Türkçe öğretmenleri adaylarının adalet kavramına ilişkin algılarının tespit edilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Adalet kök değerinin öneminin farkına varma ve anlama yollarından birisi de metafor (benzetme/mecaz) üretmek olarak görülmektedir.

Bu bilgiler ışığında, araştırmanın amacı toplumun temelini oluşturan bireyi yetiştirecek gelecekteki öğretmenlerin mevcut Türkçe Dersi Öğretim Programı (2018) bünyesinde bulunan on adet kök değerden birisi olan “adalet” kavramına ilişkin metaforik algılarını ortaya koymaktır. Bu amaçtan hareketle aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Türkçe öğretmeni adaylarının adalet kök değerine ilişkin metaforik algıları ve gerekçeleri nelerdir?
2. Türkçe öğretmeni adaylarının adalet kök değerine ilişkin sahip oldukları metaforlar hangi kavram kategorileri altında toplanmaktadır?

Yöntem

Türkçe öğretmen adaylarının adalet kök değerine ilişkin algılayış biçimlerini, bu kavrama yönelik algı ve anlam farklılıklarını metaforlar yoluyla tespit edilmesini amaçlayan bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgubilim deseni diğer bir adıyla fenomenolojik yöntem, hayatımızda var olan ancak kelime anlamı itibarıyla üzerinde fazla durmadığımız kavramların benzetim yoluyla ifade edilmesi, kelime anlamına denk gelecek şekilde somutlaştırarak sembolleştirilmesi şeklinde tanımlanabilir. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu şekilde benzetme amacı güderek tam olarak anlamını anlamlandıramadığımız kavramların somutlaştırması sağlanmaktadır.

Lakoff ve Johnson (2003) metafor kavramını, “Bir düşünce malzemesi, insan kavrayışının bir şekli ve sadece bir söz figürü olarak değil, bunun yanı sıra bir düşünce figürü” olarak tanımlamıştır. Saban vd. (2006, s. 162) metafor kavramı için “Bireyin yüksek düzeyde soyut, karmaşık ve kuramsal bir olguyu, anlamada ve açıklamada kullanılacak zihinsel araç” ifadesini kullanmıştır. Bu tanımlardan hareketle metafor; az bilinen ya da bilinmeyen soyut bir kavramın benzetme (mecaz) amaçlı genellikle somut bir kavramla ifade edilmesi, eşleştirilmesi ya da sembolleştirilmesi şeklinde tanımlanabilir. Bu tür çalışmalarda kişi metafor üretirken deneyimlerinden, gözlemlerinden ve birikimlerinden yararlanarak benzetme amaçlı metafor ögesi ortaya koymaktadır.

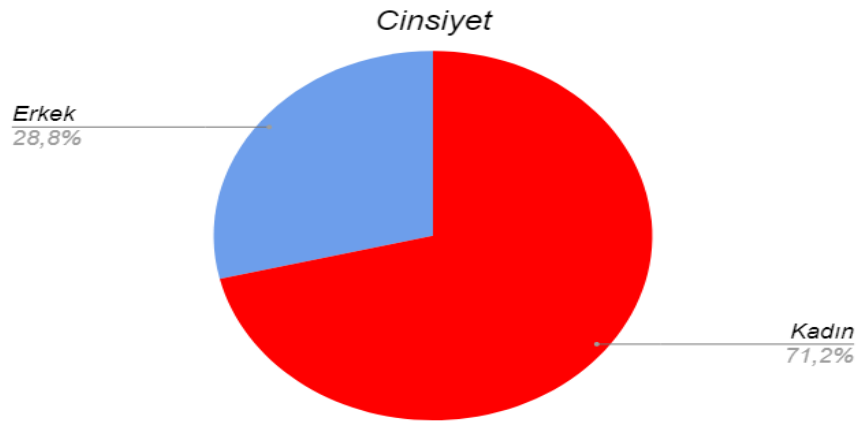
Katılımcılar

Araştırmanın amacı doğrultusunda çalışma ihtiyacını karşılayacak şekilde küme tipi rastgele örnekleme yöntemi seçilmiştir. Küme tipi örnekleme yönteminde birey yerini kümeler alır. Evren genişliği çok büyük ve birimler geniş bir coğrafi alana yayılmış olduğunda örneklemin evrendeki birimlerden basit rastgele

seçim yöntemi yaparak değil de, bu birimlerden oluşturulan gruplardan rastgele seçim yapmak suretiyle oluşturulması daha etkili olabilir (Kılıç, 2013, s. 44).

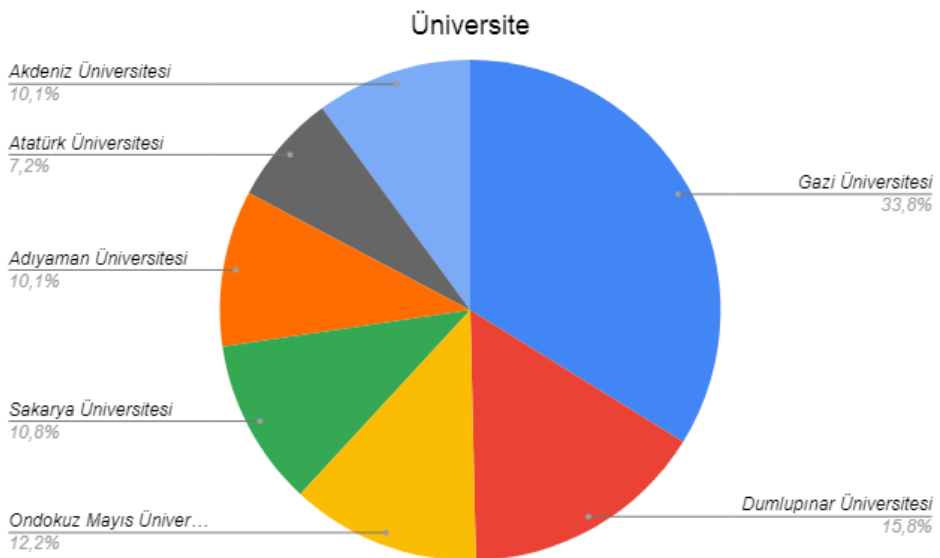
Araştırmanın katılımcılarını her biri farklı coğrafi bölgede olmak üzere 7 farklı devlet üniversitelerinde 2020-2021 yılında öğrenim gören toplam 139 Türkçe öğretmen adayı oluşturmaktadır. Ayrıca araştırmacının Türkçe öğretmeni adaylarına ulaşılabilirliği de göz önünde bulundurulmuştur. Bu bağlamda İç Anadolu Bölgesi bünyesinde Gazi Üniversitesi; Ege Bölgesi bünyesinde Kütahya Dumlupınar Üniversitesi; Akdeniz Bölgesi bünyesinde Akdeniz Üniversitesi; Güneydoğu Anadolu Bölgesi bünyesinde Adıyaman Üniversitesi; Doğu Anadolu Bölgesi bünyesinde Atatürk Üniversitesi; Karadeniz Bölgesi bünyesinde Ondokuz Mayıs Üniversitesi ve Marmara Bölgesi bünyesinde Sakarya Üniversitesi olarak belirlenmiştir.

Çalışmadaki katılımcı Türkçe öğretmeni adaylarının özellikleri 1, 2 ve 3 numaralı grafikte gösterilmiştir. Yapılan çalışmada 40 erkek (%28,8); 99 (%71,2) kadın olmak üzere toplam 139 katılımcıya ulaşılmıştır.

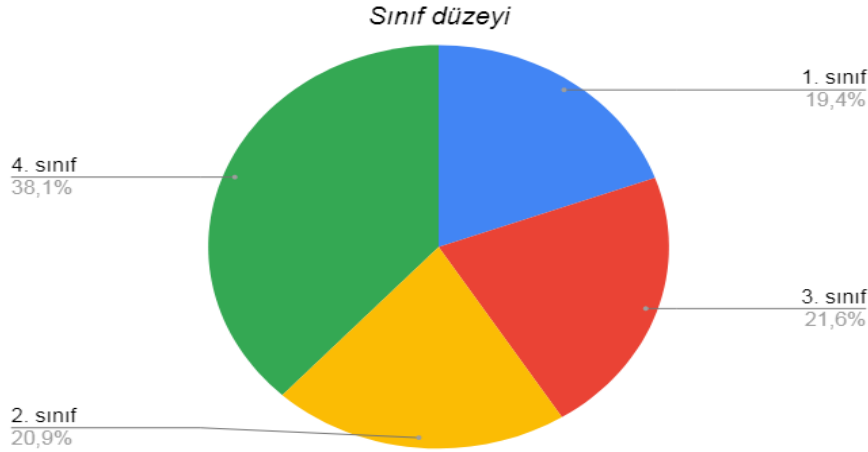
Grafik 1. Katılımın Cinsiyete Göre Dağılımı

Çalışmaya katılım gösteren Türkçe öğretmenleri adayları üniversite bakımından ele alındığında; Gazi Üniversitesi 47 kişi (%33,8), Dumlupınar Üniversitesi 22 kişi (%15,8), Ondokuz Mayıs Üniversitesi 17 kişi (%12,2), Sakarya Üniversitesi 15 kişi (%10,8), Akdeniz Üniversitesi 14 kişi (%10,1), Adıyaman Üniversitesi 14 kişi (%10,1) ve Atatürk Üniversitesi 10 kişi (%7,2) olarak belirlenmiştir.

Grafik 2. Katılımın Üniversiteye Göre Dağılımı

Çalışma sınıf düzeyi açısından incelendiğinde; 1.sınıflar 27 kişi (%19,4), 2.sınıflar 29 kişi (%20,9), 3.sınıflar 30 kişi (%21,6) ve 4.sınıflar 53 kişi (%38,1) olarak katılım göstermiştir.

Grafik 3. Katılımların Sınıf Seviyesine Göre Dağılımı

Veri Toplama Araçları

Veriler, araştırmacı tarafından Google Forms aracılığıyla hazırlanan “*Türkçe Öğretmeni Adaylarının Kök Değerlere Karşı Metaforik Algıları Belirleme Formu (Adalet)*” ile toplanmıştır. Görüşme formunun açıklama kısmında katılımın gönüllük esasına dayandığı ve verilerin sadece bilimsel amaçla kullanılacağı belirtilmiştir. Katılımcılardan “Adalet kök değeri ..... gibidir. Çünkü .....” ifadesi yöneltilmiş ve cümleyi uygun bir biçimde doldurulması istenmiştir. Veri toplama aracı olarak metaforların kullanıldığı çalışmalarda “gibi” sözcüğü metaforun konusu ile kaynağı arasındaki bağı daha açık bir şekilde çağrıştırmak için kullanılırken “çünkü” sözcüğü ile bu düşüncenin gerekçesi açıklanmaktadır (Akbaş ve Gençtürk, 2013, s. 184).

Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 227). Bu amaçla katılımcıların geliştirdikleri metaforlar Saban (2008, s. 464) tarafından belirtilen aşamalar izlenerek analiz edilmiştir: Bunlar (1) kodlama ve ayıklama, 2 örnek metafor imgesi derleme, (3) kategori geliştirme, (4) geçerlik ve güvenilirliği sağlama ve (5) yorumlama aşamasıdır. Kodlama ve ayıklama aşamasında katılımcılar tarafından üretilen metaforlar alfabetik sıraya konularak listelenmektedir. Yöneltilen cümle doğrultusunda uygun ifade ile doldurulmayan ve metafor imgesi olarak değerlendirilmeyecek ifadeler ayıklanmaktadır. Bununla birlikte bazı katılımcıların metafor üretse bile mantık çerçevesinde bir gerekçe sunmadığı görülmüş ve bu yanıtlar da değerlendirme kapsamına alınmamıştır. Örnek metafor imgesi derleme aşamasında zayıf metaforlar elenmesinden sonra geçerli olan metafor tekrar listelenmektedir. Metafor gerekçesinin uzun olduğu durumlarda katılımcıların özgün ifadeleri ve anlatım dili korunarak metaforun önemli boyutları aktarılmaktadır. Katılımcılar tarafından üretilen metaforlar çerçevesinde adalet kök değerine ilişkin ifadeler kategori geliştirme aşamasında ortak özellikleri bakımından tasnif edilmiştir. Bu işlem esnasında katılımcıların oluşturduğu metaforları hangi gerekçelere dayanarak sembolleştirdikleri dikkate alınmıştır. Daha sonra oluşturan metaforlar ortak özellikleri bakımından sınıflandırılmış ve bu sınıflandırmanın belirli başlıklar çerçevesinde organize edilerek kategorize edilmiştir. Çalışmada geçerlik ve güvenilirliği sağlanması için 7 farklı kategoride sınıflandırılan metaforların ilişkisi için uzman görüşüne başvurulmuştur. Ayrıca araştırmacıların farklı olarak oluşturduğu kategoriler karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmalarda “fikir birliği” ve “fikir ayrılığı” sayıları tespit edilerek araştırmanın güvenilirliği Miles ve Huberman’ın (1994, s. 64) formülü (Güvenirlik = görüş birliği / görüş birliği + görüş ayrılığı X 100) kullanılarak hesaplanmıştır. Buna göre araştırmacılar arasındaki görüş birliği oranının % 87 olduğu bu doğrultuda araştırmacıların 78 metafor üzerinde görüş birliğine vardığı görülmüştür. Güvenirlik = uzlaşma sayısı şeklinde hesaplanan kodlayıcılar arası uyumun %70’ten yüksek olması beklenir (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s. 81). Görüş ayrılığı yaşanan 5 metafor çalışma dışı bırakılmıştır.

Bulgular

Türkçe öğretmen adaylarının adalet kök değerine ilişkin metaforik algılarını belirlemek amacıyla “Adalet kök değeri ..... gibidir. Çünkü .....” ifadesi Google Forms aracılığıyla katılımcılara uygulanmış ve elde edilen veriler Tablo 1’de gösterilmiştir. Bu bağlamda 139 Türkçe öğretmeni 78 farklı metafor üretmiştir. Bu metaforlardan 54 tanesi bir kez ifade edilirken; 24 tanesi ise birden fazla ifade edilmiştir. Tablo 1’de öğretmenlerin adalet kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar ifade edilme sıklığı ve yüzdesi göre yer almaktadır.

Tablo 1. *Adalet Kök Değerine İlişkin Üretilen Metaforlara Yönelik Bulgular (f=139)*

Sıra No	Metafor	f	%	Sıra No	Metafor	f	%
1	Terazi	17	12.23	40	Çınar	1	0.71
2	Bina Temeli	7	5.03	41	Kardeş	1	0.71
3	Ağaç	6	4.31	42	Pusulâ	1	0.71
4	Su	5	3.59	43	Altın	1	0.71
5	Güneş	4	2.87	44	Öğretmen	1	0.71
6	Bitki Kökü	4	2.87	45	Dünya	1	0.71
7	Oksijen	4	2.87	46	Doğa	1	0.71
8	Taş	4	2.87	47	Kum Saati	1	0.71
9	Toplum temeli	3	2.15	48	Kol	1	0.71
10	Ev	3	2.15	49	Yemek	1	0.71
11	Ahlak	2	1.43	50	Hava	1	0.71
12	Aslan	2	1.43	51	Toprak	1	0.71
13	Işık	2	1.43	52	Nefes	1	0.71
14	İhtiyaç	2	1.43	53	Kar	1	0.71
15	Kılıç	2	1.43	54	Çivi	1	0.71
16	Ayna	2	1.43	55	Çiçek	1	0.71
17	Elmas	2	1.43	56	Bel Kemiği	1	0.71
18	Yuva	2	1.43	57	Aile	1	0.71
19	Saat	2	1.43	58	Duyarlılık	1	0.71
20	Kalp	2	1.43	59	Balık Yemi	1	0.71
21	Yağmur	2	1.43	60	Kedi	1	0.71
22	Vicdan	2	1.43	61	Uçurtma	1	0.71
23	Fener	2	1.43	62	Mum	1	0.71
24	Eşitlik	2	1.43	63	Atardamar	1	0.71
25	Maya	1	0.71	64	Kalkan	1	0.71
26	Dost	1	0.71	65	Anne	1	0.71
27	Elma yarısı	1	0.71	66	Evren	1	0.71
28	Gölge	1	0.71	67	İskelet	1	0.71
29	Eksik cümle	1	0.71	68	Tükenmez Kalem	1	0.71
30	Yaşam	1	0.71	69	Maske	1	0.71
31	Sükûnet	1	0.71	70	Tuz	1	0.71
32	Kozmetik	1	0.71	71	Ayakkabı	1	0.71
33	Kitap	1	0.71	72	Nizam	1	0.71
34	Vücut	1	0.71	73	Yargı	1	0.71
35	Tuğla	1	0.71	74	Yapıt	1	0.71
36	Ferman	1	0.71	75	Zümrüt	1	0.71
37	Sevgi	1	0.71	76	Ateş	1	0.71
38	Cumhuriyet	1	0.71	77	Demir	1	0.71
39	Okul	1	0.71	78	Buz	1	0.71

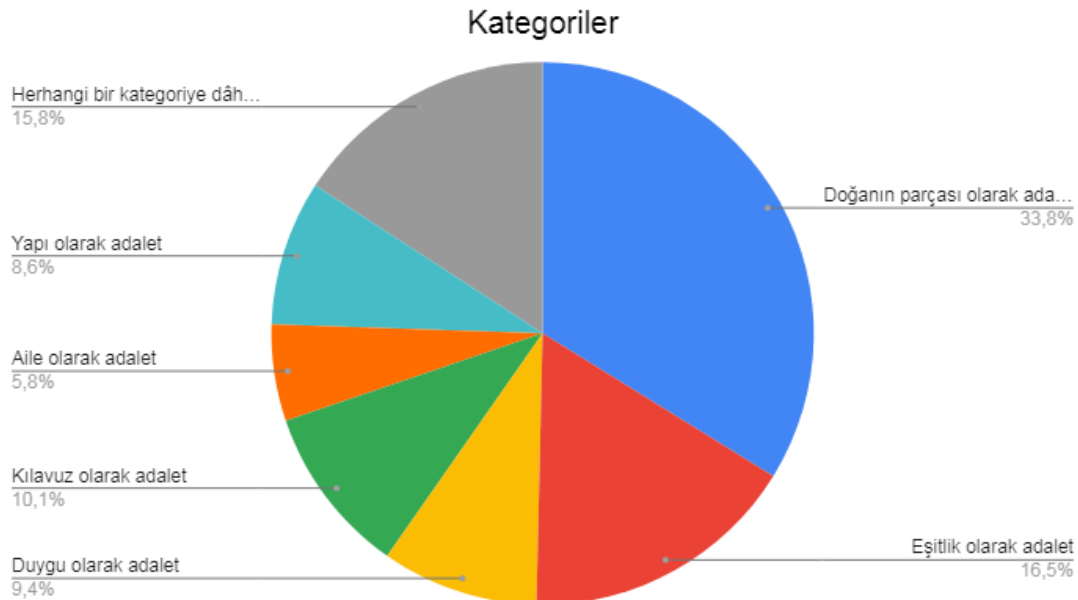
Adalet kök değerine ilişkin üretilen metaforların yer aldığı kategoriler

Türkçe öğretmen adaylarının adalet kök değerine ilişkin geliştirdikleri metaforlar incelenmiş ve benzer özellikleri bakımından altı kategori altında sınıflandırılmıştır. Ortak bir özellik göstermeyen metaforlar ise “herhangi bir kategoriye dâhil olmayan adalet kategorisi” adı altında toplanmıştır. Böylelikle kategoriler; doğanın parçası olarak adalet, eşitlik olarak adalet, duygu olarak adalet, kılavuz olarak adalet, aile olarak adalet, yapı olarak adalet ve herhangi bir kategoriye dâhil olmayan adalet biçiminde yedi farklı kategori şeklinde sıralanmıştır. Tablo 2’de bahsedilen kategoriler temsil ettikleri metaforlarla birlikte sunulmuştur. Katılımcıların ürettikleri metafor ve gerekçeleri örneklerle gösterilmiştir.

Tablo 2. *Adalet Kök Değerine İlişkin Üretilen Metaforların Kategorilerinin Frekans (f) ve Yüzde(%) Değerleri*

Kategori	Metaforlar	Metafor Sayısı (n)	Metafor Frekansı (f)	Yüzde Değeri (%)
Doğanın parçası olarak adalet	Ağaç(6), su(5), güneş(4), bitki kökü(4), oksijen(4), taş(4), aslan(2), elmas(2), yağmur(2), gölge, çınar, altın, dünya, doğa, hava, toprak, kar, çiçek, kedi, evren, zümrüt, ateş, buz.	23	47	33,81
Eşitlik olarak adalet	Terazi(17), eşitlik(2), elma yanısı, nizam, yargı, ferman.	6	23	16,54
Duygu olarak adalet	Ahlak(2), ihtiyaç(2), kalp(2), vicdan(2), dost, yaşam, sevgi, duyarlılık, sükûnet.	9	13	9,35
Kılavuz olarak adalet	Işık(2), Ayna(2), saat(2), fener(2), kitap, cumhuriyet, pusula, öğretmen, mum, kum saati.	10	14	10,07
Aile olarak adalet	Ev(3), yuva(2), kardeş, aile, anne.	5	8	5,75
Yapı olarak adalet	Bina temeli(7), tuğla, demir, okul, çivi, yapıt.	6	12	8,63
Herhangi bir kategoriye dâhil olmayan adalet	Toplum temeli(3), kılıç(2), vücut, maya, eksik cümle, kozmetik, kol, yemek, nefes, bel kemiği, balık yemi, uçurtma, atardamar, kalkan, iskelet, tükenmez kalem, maske, tuz, ayakkabı.	19	22	15,82
TOPLAM		78	139	100

Tablo 2 incelendiğinde katılımcılar tarafından 78 farklı metafor üretildiği görülmektedir. Yanıtların sınıflandırılması sonucu katılımcıların en çok “doğanın parçası olarak adalet kategorisinde” metafor $f(47)$ oluşturduğu söylenebilir. Bu kategoriye sırasıyla “eşitlik olarak adalet” $f(23)$, “herhangi bir kategoriye dâhil olmayan adalet” $f(22)$, “kılavuz olarak adalet” $f(14)$, “duygu olarak adalet” $f(13)$, “yapı olarak adalet” $f(12)$ ve “aile olarak adalet” $f(8)$ kategorileri takip etmektedir. Türkçe öğretmen adaylarının vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda oluşturulan kategorilerin yüzdeleri aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Grafik 4. Kategorilerin Frekans Yüzdeleri

Grafik 4 incelendiğinde üretilen metaforların kategoriler içerisinde yüzdeler dağılımı görülmektedir. Grafikten hareketle “doğanın parçası olarak adalet” kategorisi %33,8, “eşitlik olarak adalet” kategorisi %16,5, “herhangi bir kategoriye dâhil olmayan adalet” kategorisi %15,8, “kılavuz olarak adalet” kategorisi %10,1, “duygu olarak adalet” %9,4, “yapı olarak adalet” kategorisi” %8,6 ve “aile olarak adalet” kategorisi

%5,6 olarak görülmektedir. Kategoriler bağlamında metaforlar ve katılımcıların gerekçeleri aşağıda verilmiştir.

Doğanın Parçası Olarak Adalet

Çalışmada geçerli olan 78 metafordan 23 tanesi doğada bulunması ve doğanın bir unsuru olması itibarıyla doğa kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Tespit edilen 23 görüş “doğanın bir parçası olarak adalet” kategorisi içerisinde değerlendirilmiş ve tüm metaforlar içerisinde %33,8’lik bölüme denk gelmiştir. Katılımcıların adalet kök değerini doğa ile ilişkilendirdiği görüşler içerisinde en yüksek frekansa sahip metaforlar: ağaç f(6), su f(5), güneş f(4), bitki kökü f(4), oksijen f(4) ve taş f(4) gelmektedir. Bunun yanı sıra tek frekanslı gölge, çınar, altın, dünya, doğa, hava, toprak, kar, çiçek, kedi, evren, zümrüt, ateş ve buz metaforları bulunmaktadır. Tespit edilen metaforlar incelendiğinde adalet kavramının bir denge ve düzen göz ettiği, benzer denge ve düzenin doğada da olduğu düşünüldüğünde iki yapı arasında ilişki kurulabilir. Doğa kavramının dünya üzerindeki canlı yaşamının devamı için önemi düşünüldüğünde; adalet kök değerinin ise toplumsal yaşam için gerekliliği ile bağdaştırılabilir. Doğanın parçası olarak adalet kategorisini ifade eden katılımcıların görüşlerden bazıları aşağıda verilmiştir;

“Adalet kök değeri ağaç gibidir. Çünkü meyve vermesi için bakıma, sulamaya ve zamana ihtiyacı vardır.”(K13)

“Adalet kök değeri ağaç gibidir. Çünkü sağlam köklere sahip olmayan topluluklar yıkılmaya mahkûmdur.” (K47)

“Adalet kök değeri su gibidir. Çünkü suyun olmadığı yerde yaşam devam etmez.” (K2)

“Adalet kök değeri su gibidir. Çünkü yaşamın temel kaynağı su olmadan hayat da olmaz.” (K56)

“Adalet kök değeri güneş gibidir. Çünkü herkesi ısıtır ama aynı sıcaklıkta ısıtmaz.” (K58)

“Adalet kök değeri güneş gibidir. Çünkü adaletin olduğu yer aydınlık, olmadığı yer ise karanlıktır.” (K119)

“Adalet kök değeri bitki kökü gibidir. Çünkü kök salmadan bitki yaşayamazsa adalet değeri olmadan hayat olmaz.”(K19)

“Adalet kök değeri bitki kökü gibidir. Çünkü bir bitki kökleri olmadan nasıl hayatını idame ettiremezse insan da adalet olmadan yaşamını sürdüremez.”(K87)

“Adalet kök değeri oksijen gibidir. Çünkü hayatta kalabilmek için oksijene ne kadar ihtiyaç duyuyorsak toplumsal hayatta da adalete o ölçüde ihtiyacımız vardır.” (K79)

“Adalet kök değeri oksijen gibidir. Çünkü oksijensiz yaşam olmazsa adaletsiz de toplumsal yaşam olmaz.” (K103)

“Adalet kök değeri taş gibidir. Çünkü üzerine inşa edilecek şeyin temelini oluşturur.” (K52)

“Adalet kök değeri taş gibidir. Çünkü doğada birçok unsurun temel unsurun içerisinde denge gözetir.”(K72)

Eşitlik Olarak Adalet

Araştırmada geçerli 78 metafordan 6 tanesi adalet kök değerinin “eşitlik” yönü ile bağdaştırılmıştır. Tüm kategoriler içerisinde “eşitlik olarak adalet” kategorisi %16,5’lik dilime denk gelmektedir. Katılımcıların adalet kök değerini eşitlik kavramıyla ilişkilendirdiği metaforlar; terazi f(17), eşitlik f(2) olarak tespit edilmektedir. Bunun yanı sıra tek frekanslı elma yarısı, nizam, yargı, ferman kavramları da eşitlik kategorisi kapsamında değerlendirmeye alınmıştır. Eşitlik kavramı, oluşturan yapı içerisinde hiçbir kişi, kurum, zümre ya da gruba ayrıcalık tanınmadan benzer hak ve özgürlükleri sağlama durumu olarak ifade edilebilir. Bu nedenle adalet kök değerini oluşturan arka plan unsurlardan birisinin de eşitlik kavramı olduğu söylenebilir. Eşitlik olarak adalet kategorisini ifade eden katılımcıların görüşlerden bazıları aşağıda verilmiştir;

“Adalet kök değeri terazi gibidir. Çünkü toplum içinde denge ve düzeni sağlamak adına her bireye aynı ölçüde eşit ve adaletli davranılmalıdır.” (K33)

“Adalet kök değeri terazi gibidir. Çünkü kefelere koyulan ağırlıklar kişilere tanılan hak ve özgürlüklerle benzetilebilir.” (K46)

“Adalet kök değeri eşitlik gibidir. Çünkü güçlü, zayıf, soylu ve halk demeden herkese eşit mesafede olmalıdır.” (K121)

“Adalet kök değeri nizam gibidir. Çünkü adil olan her şeyde bir nizam, bir ölçü vardır.” (K114)

Duygu Olarak Adalet

Araştırmadan geçerli 78 metafordan 9 tanesi adalet kök değerinin duygu yönü ile ilişkilendirilmiş ve “duygu olarak adalet” kategorisinde sınıflandırılmıştır. Tüm kategoriler içerisinde duygu olarak adalet kategorisi %9,4'lük alana denk gelmektedir. Katılımcıların adalet kök değerine ilişkin kavramlardan duygu olarak sembolleştirilenler; ahlak f(2), ihtiyaç f(2), kalp f(2) ve vicdan f(2) metaforlarıdır. Bunun yanı sıra dost, yaşam, sevgi, duyarlılık, sükunet metaforları tek frekanslı metaforlar olarak dikkat çekmektedir. Duygu kavramının bir kimsenin iç dünyasında oluşturduğu etki (TDK, 2021) ve insanı insan yapan his birikimi olduğu düşünüldüğünde; adalet kök değerinin toplumsal yaşam için yadsınamazlığı iki yapı arasında paralellik kurulmasını sağlar. Duygu olarak adalet kategorisi bağlamında görüş belirten katılımcıların ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir;

“Adalet kök değeri ahlak gibidir. Çünkü ahlaklı bir toplum için adalet başta olmak üzere bütün değerlerini geliştirmiş olacaktır.” (K11)

“Adalet kök değeri temel ihtiyaç gibidir. Çünkü adalet kök değeri gerek devlet, gerek millet gerekse birey için hayati önem taşıyan temel ihtiyaçlardan birisidir.”(K4)

“Adalet kök değeri kalp gibidir. Çünkü bir organizma için kalp ne denli önemliyse bir devlet için de adalet o derece önemlidir.” (K131)

“Adalet kök değeri vicdan gibidir.” Çünkü adalet kök değeri de vicdan gibi kişinin doğru yargıda bulunması sağlayan içsel güdüdür.” (K139)

“Adalet kök değeri sevgi gibidir. Çünkü fizyolojik ihtiyaçlardan birisi olan sevgi olmadan kişi olmazsa adalet olmadan da toplum olmaz.” (K62)

Kılavuz Olarak Adalet

Çalışmada geçerli 78 metafordan 10 tanesi adalet kök değerinin kılavuz olma özelliği ile sembolleştirilmiştir. Tüm kategoriler içerisinde “kılavuz olarak adalet” kategorisi % 10,1'lik dilime denk gelmektedir. Katılımcıların adalet kök değerini kılavuz kavramıyla nitelendirdiği metaforlar içerisinde; ışık (f=2), ayna (f=2), saat (f=2) ve fener (f=2) en yüksek frekanslı metaforlar olarak tespit edilmiştir. Kitap, cumhuriyet, pusula, öğretmen, mum ve kum saati görüşleri bu kategorideki tek frekanslı diğer metaforlardır. Kılavuz, kelime anlamı itibarıyla “Yol yordam gösteren, rehber kabul edilen kişi ya da kitap, kullanım nasıl olduğu anlatan yazılı metin” şeklinde tanımlanabilir. İdeal bir toplum için adaletin rehber olması, doğru yolu gösterdiği düşünüldüğünde iki yapı arasında ilişki kurulabilir. Kılavuz olarak adalet kategorisine yönelik görüş belirten katılımcıların ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir;

“Adalet kök değeri ışık gibidir. Çünkü adaletin olmadığı yer karanlıkta kalmaya mahkumdur.”(K23)

“Adalet kök değeri ayna gibidir. Çünkü adalet olgusu toplum kimliğinin yansıması gibidir.” (K88)

“Adalet kök değeri düzenli işleyen, aksamayan, durmayan saat gibidir. Çünkü varması gereken noktaya asla geç kalmamalıdır”(K120)

“Adalet kök değeri fener gibidir. Çünkü karanlıkta bize ışık tutarak yolumuzu aydınlatır.” (K124)

“Adalet kök değeri pusula gibidir. Çünkü kaybolduğumuzda yolumuzu belirler ve ona göre hareket ederiz.” (K75)

“Adalet kök değeri mum gibidir. Çünkü karanlık bir mekânda çevreyi aydınlatır.” (K122)

Aile Olarak Adalet

Çalışmada geçerli 78 metafordan 5 tanesi aile ile ilişkilendirilmiştir. Tüm kategoriler içerisinde “aile olarak adalet” kategorisi %5,8'lik dilime denk gelmektedir. Katılımcıların adalet kök değerini aile kavramıyla nitelendirdiği metaforlar içerisinde; ev f(3) ve yuva f(2) ifadeleri gelmektedir. Kardeş, aile, anne metaforları ise tek frekanslı katılımcı görüşleridir. Toplumun temel yapı taşı olarak kabul edilen aile faktörü ile toplumda bulunması gereken ideal olgu olarak kabul edilen adalet kavramı eşleştirildiğinde iki yapı arasında ilişki kurulabilir. Aile olarak adalet kategorisine yönelik görüş belirten katılımcıların ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir;

“Adalet kök değeri en gibidir. Çünkü adaletin olduğu yerde insan güvende hisseder.” (K125)

“Adalet kök değeri yuva gibidir. Çünkü adalet de yuva gibi en zor zamanda sığındığımız, güvende olduğumuz yerdir.” (K77)

“Adalet kök değeri anne gibidir. Çünkü aile içinde anne tüm çocuklara nasıl eşit mesafede ise adalet de tüm bireylere aynı mesafede olmalıdır.” (K128)

“Adalet kök değeri aile gibidir. Ailede nasıl bir denge varsa ailede de o denge olmalıdır.” (K125)

“Adalet kök değeri kardeş gibidir. Kardeşler arasında eşitlik adalet kök değeri bünyesinde de olmalıdır.” (K68)

Yapı Olarak Adalet

Çalışmada geçerli 78 metafordan 6 tanesi bir yapıya ya da yapının unsuruna benzetilmiştir. Tüm kategoriler içerisinde yapı olarak adalet kategorisi %8,6'lık dilime denk gelmektedir. Katılımcıların yapı olarak adalet şeklinde nitelendirdiği bina temeli (7) bu kategoride en sık ifade edilen metafordur. Bu kategorideki tuğla, demir, okul, çivi ve yapıt metaforları tek frekanslı ifadelerdir. Sağlam bir inşayı ifade etmesi ve onu oluşturan her bir unsurun bu düzende rol oynaması itibarıyla bu kavram toplum-adalet ilişkisi içinde sembolleştirilebilir. Yapı olarak adalet kategorisine yönelik görüş belirten katılımcıların ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir;

“Adalet kök değeri bina temeli gibidir. Çünkü temel ne kadar sağlam olursa yapı o derece ayakta kalır.” (K5)

“Adalet kök değeri bina temeli gibidir. Çünkü bina temeli sağlam atılmazsa diğer katlar da olmaz.” (K31)

“Adalet kök değeri tuğla gibidir. Çünkü sağlam bir yapı için tuğla ne kadar gerekliyse sağlam bir toplum için de adalet o derece gereklidir.” (K9)

“Adalet kök değeri demir gibidir. Çünkü dayanıklı bir yapı için demir gereklidir.” (K123)

“Adalet kök değeri çivi gibidir. Çünkü bir nesnenin dengede durması için çivi gereklidir.” (K109)

Herhangi Bir Kategoriye Dâhil Olmayan Adalet

Çalışmada geçerli 78 metafordan 19 tanesi daha önce belirlenen 6 kategoriye dâhil edilmeyip “herhangi bir kategoriye dâhil olmayan adalet” kategorisi içerisinde değerlendirilmiştir. Tüm kategoriler içerisinde herhangi bir kategoriye dâhil olmayan metaforlar %15,8'lik dilime denk gelmektedir. Bu kategoride yer alan metaforlar organ, nesne, alet, yiyecek vb. şeklinde değerlendirilebilir. Bahsedilen metaforlar günlük yaşamda sıkça kullanılan araçlar olduğundan adalet kavramı ile ilişkilendirilebileceği söylenebilir. Herhangi bir kategoriye dâhil olmayan adalet kök değerine yönelik görüş belirten katılımcıların ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir;

“Adalet kök değeri kırılmaz kılıç gibidir. Çünkü iyi ve kötü, doğru ve yanlış arasındaki çizgiyi keskin bir şekilde ayırır ve kendinden bir şey kaybetmeden yaptığı ayırmıla kırılmaz hâle gelir.” (K6)

“Adalet kök değeri hamura katılan maya gibidir. Çünkü maya bozuk olursa hamur tutmaz, adalet olmazsa toplum olmaz.” (K20)

“Adalet kök değeri yemek gibidir. Çünkü yemek olmadan insan hayatta kalamaz.” (K96)

“Adalet kök değeri nefes gibidir. Çünkü adalet insanların hayatının olmazsa olmaz bir parçasıdır, hayatın her yerinde ve her anında herkese yönelik olması gereklidir.” (K105)

“Adalet kök değeri uçurtma gibidir. Çünkü özgür olması bir iradenin elindedir.” (K98)

“Adalet kök değeri kalkan gibidir. Çünkü ayrımcılığa, iltimasa ve imtiyaza karşı bizi korur.” (K127)

“Adalet kök değeri iskelet gibidir. Çünkü organizmanın ayakta durması nasıl iskelet sistemine bağlıysa toplumun var olabilmesi adalete bağlıdır.” (K133)

“Adalet kök değeri tuz gibidir. Çünkü yemek için tuz ne kadar önemliyse toplum için adalet o derece önemlidir.” (K136)

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Çalışmada 139 Türkçe öğretmeni adayı adalet kök değerine yönelik 78 farklı metafor üretilmiştir. Katılımcılar adalet kök değerine yönelik metaforları ifade ederken bu betimlemeye yönelik gerekçelerini özđün bir ifade ve mantıksal bir anlatım çerçevesinde dile getirmişlerdir. Bu metaforlardan 54 tanesi bir kez ifade edilirken; 24 tanesi ise birden fazla ifade edilmiştir. En sık tekrarlanan metaforun “terazi” (f=17) olduğu tespit edilmiştir. Bu metaforu sırasıyla “bina temeli” (f=7), “ağaç” (f=6) ve “su” (f=5) metaforları takip etmektedir. “Güneş” (f=4), “bitki kökü” (f=4) “oksijen” (f=4) ve taş (f=4) metaforları da kayda değer derece ölçüde görüş belirtilmiş diğer metaforlardır.

Araştırmanın bulguları ele alındığında; Türkçe öğretmeni adaylarının adalet kök değerine yönelik metaforik algıları; “doğanın bir parçası olarak adalet,” “eşitlik olarak adalet,” “duygu olarak adalet,” “kılavuz olarak adalet,” “aile olarak adalet,” “yapı olarak adalet” ve “herhangi bir kategoriye dâhil olmayan adalet” olmak üzere 7 farklı kategori altında sınıflandırılmıştır.

Elde edilen verilerin analiz edilmesi sonucu oluşan “doğanın bir parçası olarak adalet” kategorisinde 139 katılımcı 23’ü farklı olmak üzere toplam 47 adet metafor üretilmiştir. Türkçe öğretmeni adaylarının metaforik algılarından oluşan “doğanın parçası olarak adalet” kategorisi üretilen metaforlar arasında ilk sırada yer almaktadır. Bu kategorideki bulgular genel tabloda %33,8’lik dilime denk gelmektedir. En sık tekrar eden metaforlar; ağaç (f=6), su (f=5), güneş (f=4), bitki kökü (f=4), oksijen (f=4) ve taş (f=4) ifadeleridir. Adalet kök değerinin doğa ile bağdaştırıldığı metaforlara ve bu metafor tercihlerinin gerekçelerine bakıldığında doğa temelinin oluşturduğu kavramlar ve doğal yaşam içerisinde olmazsa olmaz yapılar seçildiği söylenebilir. Doğa kanunu şeklinde ifade edilen ve her bir unsurun bir diğerinin tamamlayıcısı olduğu bu düzen içerisinde nesnelere adalet kök değerini ile özdeşleştirilmiştir. Güven ve Soydaş’ın (2012), “Öğrencilerin Adalet ve Hak Kavramlarına İlişkin Oluşturdukları Metaforların Hermeneutik Yaklaşımla İncelenmesi” adlı bildirisinde hayat bilgisi dersi bünyesinde demokrasi ve demokratik yaşamla ilgili kavramların öğrenciler tarafından metaforlaştırılması istenmiştir. Çalışmada yer alan 96 metafor (%27,8) günlük yaşam kategorisinde belirlenmiştir. Mevcut çalışmada bu durum ise “doğanın bir parçası olarak adalet” kategorisi ile ilişkilendirilebilir.

Türkçe öğretmeni adaylarının metaforik algıları içerisinde “eşitlik olarak adalet” kategorisinde nitelendirilebilecek metaforlar genel tablo içerisinde %16,5’lik dilime denk gelmektedir. Toplam 139 Türkçe öğretmeni adayını tarafından 78 farklı metafor oluşturulan tabloda “eşitlik olarak adalet” 6’sı farklı metafor olmak üzere toplam 23 katılımcı tarafından söylenmiştir. Öğretmenlerin metaforik algılarından eşitlik olarak adalet kategorisi üretilen metaforlar arasında ikinci sırada yer almaktadır. “Eşitlik olarak adalet” kategorisi bağlamında en sık tekrar eden metaforlar;terazi (f=17) ve eşitlik(f=2) metaforlarıdır. Adalet kök değerinin toplum içinde hiçbir kişi, kurum ya da gruba ayrımcılık göstermeden eşit mesafede durması olduğu düşünöldüğünde iki kavram arası ilişki kurulabilir. Osler ve Starkey’e (1994, s. 349-360) göre adalet kavramı demokratik ve eşit haklara sahip toplumlarda temel vazgeçilmez kavramlar arasında yer almaktadır. Güven ve Soydaş’ın (2012) “Öğrencilerin Adalet ve Hak Kavramlarına İlişkin Oluşturdukları Metaforların Hermeneutik Yaklaşımla İncelenmesi” adlı bildirisinde adalet kavramına yönelik 345 metafor 4 temel kategoride değerlendirmeye alınmıştır. Bu bağlamda 84 metafor (%24,3) hukuk-yasa kategorisi altında ele alınmıştır. Mevcut çalışmada bu durum “eşitlik olarak adalet” kategorisi ile ilişkilendirilebilir.

İnel, Erhan ve Ünal’ın (2018, s. 379-402) “Ortaokul Öğrencilerinin Adalet Kavramına İlişkin Metaforik Algıları” isimli çalışmada Denizli ili Bekilli ilçesinde bir devlet okulunda 2016-2017 eğitim-öğretim yılında 5, 6, 7. ve 8. sınıfta öğrenim görmekte ortaokul öğrencilerinin adalet kavramına ilişkin metaforik algıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Toplam 198 öğrenciye uygulanan çalışmada en sık tekrar edilen metaforlar arasında terazi (%15) ve eşitlik (%8) kavramları gelmektedir. Bunun yanı sıra öğrencilerin %36’sının (71 öğrenci) adalet kavramını eşitlik olarak, %22’si (44 öğrenci) hayatın parçası olarak nitelendirmiştir. İki çalışmanın sonuçları birbirini destekler niteliktedir.

Türkçe öğretmeni adaylarının metaforik algıları içerisinde “kılavuz olarak adalet” kategorisinde nitelendirilebilecek metaforlar genel tablo içerisinde %10,1’lik dilime denk gelmektedir. Toplam 139 Türkçe öğretmeni adayı tarafından 78 farklı metafor üretilen tabloda “kılavuz olarak adalet” kategorisi 10’u farklı metafor olmak üzere toplam 14 katılımcı tarafından ifade edilmiştir. Öğretmenlerin metaforik algılarından “kılavuz olarak adalet” kategorisi üretilen metaforlar arasında üçüncü sırada yer almaktadır. “Kılavuz olarak adalet” kategorisi bünyesinde en sık tekrar eden metaforlar; ışık (f=2), ayna (f=2), saat (f=2) ve fener (f=2) kavramlarıdır. Kılavuz kavramı, bir yeri, bir bölgeyi iyi bilen ve bilmeyenlere yol gösteren kimse ya da herhangi bir alanda, konuda bilgi veren, yol yöntem gösteren kitap ve benzeri şey, el

kitabı şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Kılavuz kavramının yol gösterici, rehber olması, yol yordam göstermesi düşünüldüğünde adalet kök değerinin iyi ve doğru olana yönelik olması etkeniyle iki durum arasında ilişki kurulabilir.

Türkçe öğretmeni adaylarının metaforik algıları içerisinde “duygu olarak adalet” kategorisinde nitelendirilebilecek metaforlar genel tablo içerisinde %9,4'lük dilime denk gelmektedir. Toplam 139 Türkçe öğretmeni adayı tarafından 78 farklı metafor üretilen tabloda “duygu olarak adalet” kategorisi 9'u farklı metafor olmak üzere toplam 13 katılımcı tarafından ifade edilmiştir. Öğretmenlerin metaforik algılarından “duygu olarak adalet” kategorisi üretilen metaforlar arasında dördüncü sırada yer almaktadır. “Duygu olarak adalet” kategorisi bünyesinde en sık tekrar eden metaforlar; ahlak (f=2), ihtiyaç (f=2), kalp (f=2) ve vicdan (f=2) metaforlarıdır. Sarp ve Tosun (2011, s. 447) duygu kavramını “yaşantılarımıza eşlik eden, onlardan etkilenen ve onları etkileyen önemli psikolojik bileşenlerden birisi” şeklinde tanımlamıştır. İnsanı insan yapan ve yaşamın her noktasında var olan bu kavram insan yaşamının olduğu her yerde adaletin olması gerekliliği ile ilişkilendirilebilir.

Türkçe öğretmeni adaylarının metaforik algıları içerisinde “yapı olarak adalet” kategorisinde nitelendirilebilecek metaforlar genel tablo içerisinde %8,6'lık dilime denk gelmektedir. Toplam 139 Türkçe öğretmeni adayı tarafından 78 farklı metafor üretilen tabloda “yapı olarak adalet” kategorisi 6'sı farklı metafor olmak üzere toplam 12 katılımcı tarafından ifade edilmiştir. Öğretmenlerin metaforik algılarından “yapı olarak adalet” kategorisi üretilen metaforlar arasında beşinci sırada yer almaktadır. “Yapı olarak adalet” kategorisi bünyesinde en sık tekrar eden metafor; bina temeli (f=7) olarak belirlenmiştir. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde (2021) yapı ifadesi “barınmak veya başka amaçlarla kullanılmak için yapılmış her türlü mimari eser, bina” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu yapının oluşması için birbirini oluşturan malzemelerin belirli oranda ve düzende inşası gerekir. Toplumu oluşturan yapı içerisinde adalet kök değeri düşünüldüğünde iki durum arasında ilişki kurulabilir.

Türkçe öğretmeni adaylarının metaforik algıları içerisinde “aile olarak adalet” kategorisinde nitelendirilebilecek metaforlar genel tablo içerisinde %5,8'lik dilime denk gelmektedir. Toplam 139 Türkçe öğretmeni adayı tarafından 78 farklı metafor üretilen tabloda “aile olarak adalet” kategorisi 5'i farklı metafor olmak üzere toplam 8 katılımcı tarafından söylenmiştir. “Aile olarak adalet” kategorisi bünyesinde en sık tekrar eden metaforlar; ev(f=3) ve yuva (f=2) kavramlarıdır. Ünlü Türk sosyolog Ziya Gökalp aile kavramını, “İçtimai müesseselerin en eskisi olan milletin dirlik ve birliğinin yegâne sağlayıcısı bir evlilik kurumu” şeklinde tanımlamıştır (Gökalp, 1978). Sezal'a (1981, s. 382) göre ise aile, “Toplumsal örgütlenmenin ve toplumsal kurumlaşmanın temel birimidir.” Tanımlardan hareket aile, toplumsal yapının çekirdeğini ve ham maddesini oluşturur. Kısacası bireyler aileyi, aileler toplumu oluşturur. Aile kavramı olmadan toplumsal yapının oluşamayacağı düşünüldüğünde adalet kavramı olmadan da ideal toplum yapısının düşünülmeceği söylenebilir.

Türkçe öğretmeni adaylarının metaforik algıları içerisinde herhangi bir kategoriye dâhil edilmeyip ayrı bir başlıkta değerlendirilen metaforlar genel tablo içerisinde %15,8'lik dilime denk gelmektedir. Toplam 139 Türkçe öğretmeni adayı tarafından 78 farklı metafor üretilen tabloda herhangi bir kategoriye dâhil edilmeyen 19'u farklı metafor olmak üzere toplam 22 katılımcı tarafından söylenmiştir. “Herhangi bir kategoriye dâhil olmayan adalet” kategorisi bünyesindeki metaforlar; toplum temeli (f=3), kılıç (f=2), vücut, maya, eksik cümle, kozmetik, kol, yemek, nefes, bel kemiği, balık yemi, uçurtma, atardamar, kalkan, iskelet, tükenmez kalem, maske, tuz ve ayakkabı şeklinde sıralanabilir. Üretilen metaforlar ve gerekçeleri ele alındığında her biri adalet kök değeri ile ilişkilendirilmiştir.

Tüm bu bilgiler ışığında Türkçe öğretmen adaylarının adalet kök değerine ilişkin metaforları ve algılayış biçimleri incelendiğinde; adalet kavramına önemli anlamlar yükledikleri görülmektedir. Adalet kök değerini katılımcılar için; yaşamın her noktasında bulunan, yol gösterici, eğitici ya da mecburi bir kavram olarak değerlendirildiği söylenebilir. Toplumsal yapı içerisinde önemli bir konumda olup gelecek nesillerin mimarı olarak görülen Türkçe öğretmen adayları, adalet kök değerini toplumsal yapı başta olmak üzere birçok konunun öznesi olarak değerlendirmiştir. Adalet toplumda dirlik ve düzenin sağlanmasında, kanunların işleyişinde, insan ilişkileri ve toplum yaşamında önemli rol oynaması ile beraber toplum huzurunun temel belirleyicisi olarak görülmektedir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar neticesinde aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

1. Araştırma kapsamında Türkçe öğretmeni adayları adalet kök değerinin anlam ve önemine yönelik zengin bir bakış açısı sunmuştur.

2. Türkçe öğretmeni adaylarının adalet kök değerine yönelik bakış açısının öğrencilere de yansımaları gerekir.
3. Adalet kök değerinin algılayış biçimini hedefleyen araştırmaların okul yöneticileri, branş öğretmenleri, farklı kademelerdeki öğrenciler üzerinde de yapılması önerilebilir.
4. Türkçe öğretmenlerinin Türkçe Dersi Öğretim Programı bünyesinde bulunan adalet dışındaki (dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) kök değerlere ilişkin metaforik algıları tespit edilmelidir.

Etik Beyan

“Türkçe Öğretmeni Adaylarının Adalet Kök Değerine Karşı Metaforik Algıları” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Gerekli olan etik kurul izinleri Kültür Bakanlığı, İstanbul Kültür Enstitüsü Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’nun 16.06.2021 tarih ve 2021/04 sayılı toplantısında alınmıştır.

Kaynakça

- Akbaş, Y. ve Gençtürk, E. (2013). Coğrafi bilgi sistemleri kavramına metaforik bakış. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 179-196.
- Beysenoğlu Ş. (1978). *Ziya Gökalp Makaleler IX*. İstanbul: Kültür Bakanlığı.
- Candan, D. G. ve Ergen, G. (2014). 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 134-161.
- Ertürk, S. (1972). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelken Yayınları.
- Güven, B. ve Soydaş, S. (2012). Öğrencilerin adalet ve hak kavramlarına ilişkin oluşturdukları metaforların hermeneutik yaklaşımla incelenmesi. *21. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*. Marmara Üniversitesi. 12-14 Eylül 2012. İstanbul.
- Hökekleli, H. (2013). *Değerler psikolojisi ve eğitimi ailede okulda toplumda*. İstanbul: Timaş.
- Ildır, G. (2006). *Hukuka giriş*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- İnel, Y., Urhan, E. ve Ünal, A. İ. (2018). Ortaokul öğrencilerinin adalet kavramına ilişkin metaforik algıları. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 8(2), 379-402.
- Kılcan, T. (2020). Ortaokul öğretmenlerinin öğretim programlarında yer alan kök değerlerin önem sırasına ve eğitimine ilişkin görüşleri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 33-44.
- Kılıç, S. (2013). Örneklemeye yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*, 3(1), 44-6.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (2003). *Metaforlar: Hayat, anlam ve dil* (Çev: G. Y. Demir). İstanbul: Paradigma.
- MEB (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı* (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). Ankara: MEB.
- Miles, M. B., Huberman, A. M. ve Saldana, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook*. New York: Sage.
- Namlı, Z. ve R. Sever. (Ed.) (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 351-375.
- Osler, A. ve Starkey, H. (1994). Fundamental issues in teacher education for human rights: a european perspective. *Journal of Moral Education*, 23(3), 349-360.
- Ozan, M. B. (2010). Okullarda sosyal adalet kavramına ilişkin öğretmenlerin ürettikleri metaforlar. *Education Sciences*, 5(1), 140-157.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve eğitim bilimleri sözlüğü*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Saban, A., Koçbeker, B. N. ve Saban A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(2), 461-522.
- Sarp, N. ve Tosun, A. (2011). Duygu ve otobiyografik bellek. *Psikiyatride güncel yaklaşımlar*, 3(3) 446-465.
- Sezal, İ., (1981). *Sosyal bilimlerde temel kavramlar*. Ankara: Birlik Yayınları.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, A. E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Topal, Y. (2019). Değerler eğitimi ve on kök değer. *Mavi Atlas*, 7(1), 245-254.
- Töremen, F. ve Tan, Ç. (2010). Eğitim örgütlerinde adalet: kavramsal bir çözümleme. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 58-70.
- Türk Dil Kurumu, TDK. (2021). Güncel Türkçe Sözlük. Erişim: 14.03.2021. Ankara: TDK. <https://sozluk.gov.tr/>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

The concept of justice can be defined as the need to be a fundamental factor in ensuring order and peace wherever human, civilization and society exist, and that the controllers of the structure representing this power must be equal, impartial and principled towards each individual. Although the existence of the concept of justice in the society is considered essential due to its current structure; The phenomenon of justice must exist in every institution, organization and structure that constitutes the society and includes individuals. In addition to academic skills, the education system also aims to make moral decisions appropriate for each individual and to transform these decisions into behaviors (T.D.Ö.P., 2018). In this context, there are ten root values in the Turkish Lesson Curriculum (2018): "justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism and benevolence".

In the study, it was aimed to determine the metaphorical perceptions of Turkish teacher candidates regarding the root value of justice within the Turkish Course Curriculum (2018). In this context, similarities and differences have been determined between Turkish teacher candidates' perceptions of justice. The metaphorical perceptions of the root value of justice are presented in categories based on scientific data. For the purpose of the research, cluster type random sampling method was used to meet the needs of the population. The study group of the research, which was structured using the phenomenology design, which is one of the qualitative research methods, consists of 139 Turkish teacher candidates studying at 7 different universities in 7 different regions of Turkey in the 2020-2021 academic year. In accordance with the cluster sampling method: Gazi University within the Central Anatolia Region; Kütahya Dumlupınar University within the Aegean Region; Akdeniz University within the Mediterranean Region; Adıyaman University within the Southeastern Anatolia Region; Atatürk University within the Eastern Anatolia Region; Ondokuz Mayıs University within the Black Sea Region and Sakarya University within the Marmara Region were determined as samples.

The data was collected by the "Turkish Teacher Candidates' Form for Determining the Metaphoric Perceptions of the Root Values of Justice" prepared by the researcher via Google Forms. "The root value of justice ..... like this. Because ..... "His statement was asked to be completed in an appropriate manner. The metaphors and justifications created by the participants were structured in accordance with content analysis, one of the qualitative research methods. The metaphors developed by the participants were analyzed by following the stages stated by Saban (2008): These are (1) coding and sorting, 2 sample metaphor image compilation, (3) category development, (4) providing validity and reliability, and (5) interpretation. Expert opinion was consulted for the relationship of metaphors classified in 7 different categories to ensure validity and reliability in the study. In addition, the categories created by the researchers differently were compared. The numbers of "consensus" and "disagreement" were determined in the comparisons, and the reliability of the study was calculated by using Miles and Huberman's formula ($\text{Reliability} = \frac{\text{consensus}}{\text{consensus} + \text{disagreement}} \times 100$). Accordingly, it was observed that the rate of consensus among researchers was 87%, and in this direction, researchers reached a consensus on 78 metaphors. Compliance between coders calculated as reliability = agreement number is expected to be higher than 70% (Tavşancıl, & Aslan, 2001). Five metaphors with differences of opinion were excluded from the study.

As a result of the findings, 139 Turkish teachers produced 78 valid metaphors regarding the root value of justice. While 54 of these metaphors were expressed once; 24 of them were expressed more than once. In addition, metaphors were classified in terms of their common features and gathered under 7 conceptual categories. As a result of this categorization, the category of "justice as a part of nature" is 33.8%, "justice as equality" category is 16.5%, "justice not included in any category" category is 15.8%, "justice as a guide" category is 10.1%. "Justice as a feeling" is 9.4%, "justice as a structure" category is 8.6%, and "justice as a family" category is 5.6%. Among the views that participants associate the root value of justice with nature, the metaphors with the highest frequency are: tree (f=6), water (f=5), sun (f=4), plant root (f=4), oxygen (f=4), and stone (f=4). has been determined. Among the metaphors he associates with the concept of equality; Libra (f=17) and equality (f=2) are high-frequency metaphors. The root value of justice is symbolized by the concept of emotion; The metaphors of morality (f=2), need (f=2), heart (f=2), and conscience (f=2) are remarkable participant views. Among the metaphors that Turkish teacher candidates describe the root value of justice as a guideline concept; light (f=2), mirror (f=2), clock (f=2) and lantern (f=2) were identified as high-frequency metaphors. Among the metaphors where the participants define the root value of justice with the concept of family; house (f=3) and slot (f=2) are in the first order. The concept of building foundation (f=7), which the participants described as

justice as a structure, is the most frequently expressed metaphor in the current category. In the study, 19 of the 78 valid metaphors were not included in the 6 previously determined categories and were evaluated within the category of "justice not included in any category". The metaphors in this category are organ, object, tool, food, etc. It can be evaluated as.

According to the results of the study, Turkish teacher candidates perceptions of the concept of justice: mostly with the scale metaphor; In its categorical context, it has been determined that it is gathered under the title of justice as a part of nature. While metaphorizing the concept of justice, Turkish teacher candidates were found to benefit from nature, the concept of equality, being a guide, emotions, structures and family factor. Within the scope of the research, Turkish teacher candidates presented a rich perspective on the meaning and importance of the root value of justice. This perspective is also expected to reflect on students.